

Výklad a jeho cíl

Příklad různých způsobů provedení určitého hudebního díla a náš důraz na to, že cílem není a nemůže být jen návrat ani restituce toho, co si tvůrce při své práci myslel a co zamýšlel, nýbrž že musí jít o nové provedení díla samého, které umělce už dokonce při jeho tvůrčí práci inspirovalo a vedlo, může být ovšem aplikován také na čtení každého díla slovesného (literárního), a – oč nám vlastně od počátku šlo – na každé dílo myslitelské, zejména pak filosofické. Mimořádného významu tato myšlenka nabývá tam, kde máme k dispozici jen zlomky kdysi napsaných textů, které pro naše první čtení nejsou ničím víc než pouhá disiecta membra, jakýmsi neuspořádaným shlukem vět nebo někdy i částí vět, jimž zjevně chybí původní kontext. Nejexponovanějšími texty jsou tzv. zlomky předsokratovských myslitelů. Mám za to, že právě v tomto případě není vůbec možné zůstat jen u přísně vymezeného úkolu nic k zachovaným „zlomkům“ nepřidávat a nic z nich neubírat, jen posuzovat váhu toho kterého textu (izolovaně, eventuelně pouze v souvislosti s ostatními zachovanými zlomky téhož autora). Tyto zlomky opravdu promluví teprve v kontextu, který s sebou přinášíme; ten může a dokonce má být náležitě zdůvodněn, ale to není otázka předpokladu porozumění, nýbrž teprve dodatečně reflexe našeho vlastního výkladu, který musí být nejprve proveden (a dávat smysl) a pak teprve prověřován a eventuelně zdůvodňován a podpírán, anebo naopak zpochybněn nebo dokonce shledán neudržitelným a tedy odložen přinejmenším k (dosud) nevyřízeným aktům. Právě v interpretaci takových „zlomků“ jsme konfrontováni s úkolem nezůstat jen u (přečteného) textu, nýbrž přednostně se orientovat na to, co jím bylo (a je) míněno – a co tedy není jeho součástí (ani po nejbedlivější „filologické“ analýze, která musí stále zůstat v těsné spjatosti s textem). Pro filosofickou interpretaci – a to nejen zlomků, ale i větších studií, ba rozsáhlých traktátů a možná celého autorova díla – nemůže a nesmí být zachovaný text ničím nepřekročitelným; víme, že i největší autoři, vrcholní myslitelé se mohou dopouštět (a dopouštějí se) přehmatů. Většinou jde ovšem o drobná přehlédnutí, která mohou být nejen omluvna, ale také opravena. Ale protože každý, i nejhlubší myslitel je poplaten některým dobovým omezením, dokonce předsudkům, a nejen jednotlivým, ale začasť „paradigmatickým“, znamená skutečné, do hloubky jdoucí porozumění a v opravdovou, „věrnou“ interpretaci přecházející pochopení i rozsáhlých a důkladných děl jejich převedení do více nebo méně pozměněných kontextů, jež nebyly vlastními kontexty vykládaného autora. Právě proto nemůže vposledu platit Kantovo vymezení práce „historiků filosofie“ v tom smyslu, že mají zaznamenat, co se ve filosofii stalo. Právě o historii filosofie platí, že téměř nikdy není definitivně uzavřena žádná její epocha, žádný významný krok, učiněný v danou dobu, ale že sama „minulost“ není ve filosofii nikdy docela hotová, tj. docela minulé, ale že se v jistém smyslu a rozsahu děje vždy ještě dlouhé poté, co se pro „historiky“ starého typu už celé odehrála a skončila.

(Písek, 010417-2.)